

המעידה מעבר

מעידה היא אירוע בלתי מתוכנן אשר מובילה להחלקה, נפילה, התגלגלות, קפיצה או הילכדות. רוב האנשים נחשפים למצב בפתאומיות ובהפתעה ולכן תגובתם אינסטינקטיבית ולא מחושבת

מאת פטר פישמן

הגורמים למעידות

לאחר בירור הסיבות והנסיבות של אירועי מעידה מתברר שהסיבות העיקריות הן מאפייני מישטח ההליכה ואופן המגע של העובד ברצפה/ בקרקע או במיתקן שבהם הוא נתקל.

● **פני שטח הגורמים להחלקה** - פני מישטח הריצפה/ הקרקע יכולים להיות חלקים מדי או פחות מדי מחוספסים, או שנשפכו עליהם חומרים (כמו שמן, מים, שאריות מזון וכד') אשר הופכים אותם לחלקלקים ומגדילים את סיכוני ההחלקה;

● **עצמים הגורמים להיתקלות** - הימצאותם של חפצים או חלקים במקומות לא צפויים, או על פני מישטח ההליכה, יוצרים סיכוני היתקלות - בגלל חוסר התייחסות ותשומת לב לקיומם. פעמים רבות אני שומע בתחקיר לאחר תאונה, או בשיחה עם עובד שיצר מכשול, את המשפטים הבאים: "לא נראה לי שהחלק הזה היה אמור להיות בעיה" או: "הוא (העובד שנפגע) היה צריך להסתכל"; "היה אפשר לעקוף את המכשול" וכדומה. מכאן, שהקפדה ושמירה על ניקיון הריצפה/ מישטח ההליכה או כל דרך המשמשת למעבר הם ערובה למניעת מעידות.

● **סוג העבודה ותהליכי העבודה** - תהליך עבודה הכולל הצטברות או פיזור של חלקים בעקבות כניסה/ יציאה של חומרים או מוצרים לפני עיבוד או לאחרי, ושימוש בחומרים שומניים אשר עלולים להיפלט מהציוד. קיומם של אלה יוצר בעיה וגם מגביר במידה רבה מאוד את הסיכון לעוברים ושבים.

תאונות מעידה רבות מתרחשות באזורי מעבר בין מיפלסים כאשר קיים ביניהם הפרש גובה כמו:

- חדרי מדרגות;
- מישורים משופעים (בעלייה או בירידה) במיוחד כאשר השיפוע תלול מאוד;
- מדרגה בודדת. במיוחד כאשר היא איננה מסומנת בהבלטה כדי שניתן יהיה לזהות מיד את הפרשי הגובה במקום;
- ביצוע עבודות מעל במות/ רמפות ללא גידורים או מעקים, או אמצעי מתאים אחר למניעת נפילה.

מעידה היא כנראה אחת הסיבות השכיחות לתאונות העבודה אשר מתרחשות במקומות עבודה, עם אחוז גבוה של נפגעים ברמות חומרה לא מבוטלות. למסקנה זאת הגעתי בעקבות ביקורי במפעלים והשתתפות בשיבות ועדות בטיחות רבות - שם אני שומע תיאורים ודיווחים על תאונות עבודה רבות המתרחשות בעקבות מעידות, בדרך לעבודה או ממנה, במעברים בתחומי המפעל בחדרי מדרגות ועוד.

בדרך כלל, לאחר שהנושא עולה בסקירת התאונות בשיבות של ועדות הבטיחות הוא זוכה להתייחסות מינורית מאוד בעוד שתאונות אשר היו קשורות למיתקן או למכונה במפעל מעוררות דיון מעמיק ופורח, הכולל הסקת מסקנות וקביעת דרכים לטיפול. כאשר מדובר בתאונות בעקבות מעידה לא נשקלות בדיון חומרתן או הסיבות להתרחשותן, והסיכום הוא: "זהו הגורל"; "פשוט חוסר מזל"; "נגרם מכוח עליון" וכד'. ובכך כביכול פותרים המשתתפים את הצורך בבירור הסיבות והנסיבות של אירוע התאונה שנבע מהמעידה, ומסתפקים בהבעת צער עמוק על הפגיעה שנגרמה לעובד ועל היעדרותו הממושכת מהעבודה.

אילו היו בודקים לגופה של הבעיה הם היו יכולים להגיע למסקנות אמיתיות ומדויקות יותר, ובכך אפילו יכלו למנוע או לפחות למזער ככל שניתן פגיעות עתידיות בעובדים.

האדם המעורב במעידה עלול לספוג מכות יבשות, חתכים, ששופים בדרגות חומרה שונות, סדיקה או שבירה של עצמות ותזוזה (נקעים) של העצמות באזורי המיפרקים, שהם המקומות היותר רגישים בגוף. במעידה נפגעים בדי"כ הזרועות, המרפקים, פרקי הידיים, כפות הידיים והרגליים, וחלקי רגל אחרים המשתתפים בבלימת הנפילה.

הטיפול בתוצאות האירוע מסובך וגם מתמשך על פני תקופה ארוכה. במקרים רבים העובד נשאר נכה ומוגבל. לעתים מעידה מסתיימת במוות - תלוי במקום הפגיעה ובחומרתה (לדוגמה: פגיעה בעורף או פגיעת ראש).

הכותב הוא מדריך בטיחות בסניף ת"א והמרכז של המוסד לביטוח ולגיהות

מסיבות אלה מומלץ, ואף קיימת חובה - להתקין במקומות כאלה מעקים או מאחזי יד שיאפשרו אחיזה יציבה. נקודת ההישענות מאפשרת הבטחה נוספת לגוף האדם הודות להגברת היציבות, כך שגם במקרה של מעידה יש אפשרות לתפוס את מאחז היד, להיאחז בו ולבלום את הנפילה הצפויה, אפילו באופן חלקי, ובכך למנוע או לפחות למזער פגיעה אפשרית.

תרבות בטיחות מונעת סיכונים

במספר מקומות עבודה כבר ניתן להבחין בשינויים שנעשו בתחום תרבות ההתנהגות הבטיחותית ובתנאים הסביבתיים, אשר יוצרים שיפור בנושא מניעת מעידות ונפילות:

● התקנת מעקים ומסעדי יד לאורך כל המעברים וגרמי המדרגות והקפדה על השימוש בהם;

שממתינה לפינה

● באזורים שבהם מבצעים שטיפה במים או שמישטחי הריצפה שלהם חלקים, מציבים שילוט אזהרה על סכנת החלקה לצד חסימה או גידור נייד, עד לגמר תהליך השטיפה וייבוש השטח. כך מזהירים את המתקרבים מפני האפשרות של מעידה והחלקה וגם מונעים מעבר באזורים הללו. במקומות ציבוריים שונים נוהגים שלא לחסום את כל רוחב המעבר אלא מבצעים את החלק הרטוב של הניקוי במיקטעים, תוך שימוש במחסומים ניידים, המאפשרים ניתוב של העוברים ושבים במעברים בטוחים. במקומות אחרים מבצעים את עבודות הניקיון בזמנים שבהם אין נוכחות של עוברים ושבים או שהנוכחות חלקית בלבד;

● עובדים בבתי קירור חשופים למעידה עקב החלקה על שיכבת הקרח הנוצרת ליד פתחי חדרי הקירור. לכן, במקומות רבים נהוג ליצור אזור מעבר לפני הכניסה לחדר הקירור ולהתקין בו "מסך אוויר" אשר מונע מגע והתמזגות בין האוויר הקר הנפלט מחדר הקירור לאוויר החיצוני. כך מונעת התעבות אדי המים ואפשרות להיווצרות שיכבת קרח על הרצפה בכניסה לחדר הקירור. קיימת גם אפשרות לקיום נוהל של ניקוי שוטף ותדיר של הקרח המצטבר במהלך כל יום העבודה;

● במטבחים תעשייתיים ובמפעלי מזון שונים ניקוות על הרצפה שלוליות מים, שפך של חומרים שמנוניים ושמיים וכן כלים וחפצים המושארים "רק לרגע" במעברים ובפינות. למעורר הסיכונים לעובדים במקומות אלה - נדרש תכנון לניקוי מתאים של הריצפה, ביצוע ניקיון בתדירות גבוהה ושמירה על הסדר.

כדי להגביר את בטיחותם ושלומם של העובדים מומלץ, בנוסף, להקפיד על בחירת נעלי עבודה שסוליותיהן מיועדות למניעת החלקה בסביבה רטובה או בתנאי כפור;

● בתהליכי עבודה של שינוע ארזות ואחסנתן במחסנים - חייבים להקפיד על מעברים פנויים. כאשר אין הקפדה על נושא המעברים הפנויים או כאשר מקובל לעבוד בשיטות של אחסנה זמנית - נוצרים סיכונים להיתקלות ולמעידות מסוכנות;

● ניצול שטח המסדרונות בבנייני משרדים - במקומות רבים נוהגים להשתמש בשטח המסדרון של אזורי משרדים להצבת ציוד: מכונות צילום, מגרסות וכ"ו, כיסאות עבור קהל הממתנים, עציצים גדולים, אחסון זמני של ארזות ועוד. כך מצרים את רוחב המעבר התקני ויוצרים מכשול מתמשך, אשר עלול לגרום להיתקלויות בסבירות גבוהה בפריטים שהוזכרו לעיל ויוביל למעידות מסוכנות;

● רמת תאורה לא מספקת במעברים יוצרת סיכון למעידה;

● ארגון לא נכון של עמדות העבודה עלול לגרום לצפיפות, לאי סדר ולחוסר ניקיון. זה עלול להוביל לגישה לא נוחה או לא בטוחה למכונה, כך שהעובד נדרש להימצא בתנחות מאולצות - לא נוחות ולא נכונות של הגוף, אשר מובילות בסופו של דבר גם למעידות אשר מסכנות את העובדים וגם את הנוכחים במקום;

הגורם האנושי

התנהגותם של העובדים תורמת ועלולה להעצים את הסיכון בחשיפתם למיפגע: התנגדות, סרבנות, בטחון עצמי מופרז ו"עודף ידע" (כ"כ"י = כל יודע כל יכול, או: אין מה ללמד אותי), עודף מרץ - בגלל התלהבות יתר שאינה במקומה או בגלל עבודה בשיטה של "גומרים - הולכים" הגורמת לחיפזון ועוד.

● חלק מהעובדים אינם מודעים למיגבלות ראייה או מתעלמים ממנה, וכך אינם יכולים לזהות את הפרשי הגובה שלפניהם או את עומק החלל שלרגליהם. וכך הם מועדים עקב ביצוע צעד שגוי או לא מתוכנן, מה שיובייל לפגיעה כמו מתיחת גיד, נקיעת הקרסול או פגיעה אחרת ברמת חומרה גבוהה יותר;

● חוסר ריכוז אישי בשעת ההליכה בדרכים שונות גורם לחוסר אבחנה בסיכונים או בליקויים שיש אפשרות למעורב בעטיים;

● האוכלוסייה החשופה במיוחד למעידות היא עובדי המשרדים במפעלים מכיוון שהנעליים שהם נועלים אינן מותאמות לתנאים הפיזיים במרחבי המפעל:

■ עובדי המשרדים נוהגים להסתובב בשטח המפעל בנעליים שאינן מצוידות בסוליות מתאימות (מחומר מונע החלקה). בתנאי השטח במפעל נוצרת בעיה עם יציבות ההליכה מכיוון שמקדם החיכוך בין הנעל הרגילה למישטח ההליכה נמוך מדי וההחלקה הצפויה לא תימנע.

■ פקידות ומזכירות אשר נוהגות לנעול נעליים או סנדלים בעלי עקבים גבוהים ודקים "משפרות" את חשיפתן למעידה מאחר ששטח המגע של המינעלים המסוגננים עם מישטח הרצפה קטן מאוד ומקדם החיכוך בין הסוליה הפשוטה לרצפה נמוכה. במקרים לא מעטים נלכד קצה העקב הדק בחריץ ברצפה או במירווח הקיים שבסככות ניקוי שונות. כאשר העקב נתפס תוך הליכה מהירה, כוח ההתמדה גורם לגוף לאבד את שיווי המשקל והתוצאה היא מעידה, נפילה ופגיעה קשה מאוד ברוב המקרים.

עובדים רבים שהיו מעורבים בתאונות מעידה עם פגיעות חמורות מאוד נאלצים לעבור ניתוחים אורתופדיים מסובכים, כולל השתלת מוטות וברגים לקיבוע השברים או הסדקים. לצערם ולצערנו, לעיתים, "זהו המחיר של האופנה ושל היופי".

גם בית המשפט נדרש, באחד מפסקי הדין שלו, להיבטי הבטיחות של נעליים לא מתאימות. מדובר בנער שיצא לטיול כשהוא נעול בסנדלים, בניגוד להוראות ולהנחיות של מארגני הטיול שדרשו מהמטיילים להגיע בנעליים. הנער מעד בטיול ונחבל קשות בברכו ובהמשך נקבעה לו נכות לצמיתות. בפסק דין עקרוני קבע השופט כי המורים היו חייבים לא רק להורות לתלמידים להגיע לטיול נעולים בנעליים, אלא גם להקפיד שהם אכן ממלאים את ההוראה. פסק הדין קבע שהמורים התרשלו בכך שאיפשרו לתלמיד לצאת לטיול כשהוא נעול בסנדלים: "הקפדה על מידרך נכון של הרגל במהלך הטיול יכולה למנוע נפילות רבות. חובה על מורה המוציא תלמידים לטיול לצפות כי תלמיד הנעול בסנדלים יתקשה בשמירה על יציבות מידרך כף הרגל ולכן עלול ליפול ולהינזק".

המלצות

כדי להתמודד עם סיכוני המעידה ולשפר את הבטיחות, במטרה למנוע תאונות במיוחד בתחומי המפעל מומלץ:

- ✓ לספק לעובדים נעליים עם סוליות מונעות החלקה המתאימות לתנאי השטח במפעל להקפיד ולפקח על כל העובדים שינעלו את הנעליים המתאימות כשהם נמצאים במפעל;
- ✓ למנוע היווצרות מכשולים בדרכי מעבר ולשמור על ניקיון של מישטחי הרצפה:
- להקפיד על תכנון מראש של אחסנה ולא להסתמך על אחסנה זמנית (אשר כמעט תמיד הופכת לקבועה, וגם שיטת האחסון הזמנית הופכת עם הזמן לשיטת העבודה ה"מקובלת" והקבועה);
- לא להשאיר ציוד/חלקים באופן לא מאורגן, בעיקר באזורים המשמשים גם כמעברים;
- למנוע העברת צנרת (של מערכות לחץ אוויר וכ"ו) וכבלי חשמל זמניים על הרצפה;
- ✓ להימנע מהיווצרות מישטחי הליכה עם פוטנציאל לקיום סיכוני מעידה/החלקה עליהם;
- ✓ במקומות שיש בהם "רמפות" או במות עבודה, יש להקפיד על התקנת מעקים יציבים למניעת מעידות ונפילות, עם אפשרות לפתיחתם לצורכי טעינה ופריקה לפרק הזמן הנדרש בלבד;
- ✓ להקפיד על התקנת תאורה במעברים שאין בהם תאורה טבעית ועל הדלקתה, כדי לקיים רמת הארה מספקת בכל יום העבודה ובמיוחד בשעות הערב;
- ✓ לדאוג להדרכה, לרענון ידע ולהגברת המודעות של העובדים, בכל היבטי הבטיחות והסיכונים הנלווים לעמדות העבודה שלהם, לשתף את העובדים בבירור סיבותיהם של אירועי תאונות שהתרחשו במפעל, בדרך לעבודה או ממנה, וללימוד דרכי מניעה שימנעו או יקטינו את היקף התאונות ונזקיהן. ■